

# INNOVÁCIÓ ELMÉLET ITTHON ÉS KÜLFÖLDÖN

PLATZ PETRA<sup>1</sup>

## Summary

The study deals with the differences of the innovation theories. It tries to synthesize the globally accepted forms and methods with the Hungarian circumstances. It supposes common features and rules in terms of generating innovation, but it also considers local specialties and daily routines and business opportunities. For the evaluation the study uses the analysis of the latest data of the Hungarian Central Statistical Office in terms of innovation's the human resource aspect and its efficiency and performance. Based on the result a comparison with the EU27 member states from the view of innovation is made.

Key words: innovation theories, comparison, competitiveness, turbulent economy

## Összegzés

Jelen tanulmány különböző innováció elméleteket mutat be. A mainstream gondolatokat a hazai körülmények és feltételek kontextusában értelmezi, így összehasonlítva az innováció teremtés gyakorlatát itthon és külföldön. Mindazonáltal figyelembe szába veszi a helyi sajátosságokat, napi gyakorlatokat és üzleti szokásokat. A tanulmány az értékelés során a KSH legutóbbi adataira támaszkodik, az innováció humán erőforrás igényének, hatékonyságának, és teljesítményének vizsgálatakor. Az elemzés végül az EU27 paramétereivel való összevetéssel egészül ki.

Kulcsszavak: innováció elméletek, összehasonlítás, versenyképesség, turbulens gazdaság

## BEVEZETÉS

Tanulmányom célja összefoglalni az innovációval kapcsolatos reformelméleteket, illetve általuk rávilágítani az innováció valódi jelentésére, helyes értelmezésére. A tömegtájékoztatáson keresztül a napi gyakorlatban számos alkalommal hallhatunk az innovációról. Az index.hu internetes hírportál 2006 és 2012 között 359 cikkben említette valamilyen kontextusban. Az origo.hu keresője pedig 1101 rovatot számolt a témakörben, ugyanebben az időszakban; míg a hvg.hu 1653 közleményében említi 2001 és 2012 között.

---

<sup>1</sup> gazdasági tanár SZE KGK MMT, PhD hallgató SZE RGDI platz@sze.hu

A fogalom mögött azonban esetenként pontatlan értelmezés, vagy kellőképp ki nem fejtett terv, gondolat -, és cselekvéssor kerül be a köztudatba. A semleges tartalom mellett találkozhatunk negatív kicsengésű kommentárokkal, minthogy a globalizáció motorja a tömeges innováció, illetve szárnyaló véleményekkel, miszerint a megújulás menti meg a válságban lévő gazdaságot. Vajon melyik nézetre támaszkodhatunk?

## INNOVÁCIÓ ELMÉLET

Az innováció korábban nem szerepelt menedzsment funkcióként, így annak szakavatott tervezésével és szervezésével nem találkozhattunk. Az innováció előtérbe került, mivel a prosperáló gazdasági eredmény elérésére, fenntartására és a versenyelőny helyzet megnyerése és megőrzése az az innováció, melyre kereslet van. Az innováció összességében hasznos, és elengedhetetlen, ugyanakkor a fejlődés során a folyamat melléktermékeként találkozhatunk zsákutcákkal, mint amilyenek az evolúcióban is megfigyelhetők. A kísérletezés velejárójaként a kudarokat nem lehet kiküszöbölni – kezelni és másként hasznosítani (tapasztalat, javítandó, átalakítandó prototípus) azonban igen. Az innovációhoz való helyes hozzáállás, ha tudomásul vesszük, hogy az innováció jövőbeli befektetés a szó szoros értelmében, azaz eredményét a jelenhez képes  $t+n$  időpontban értékelhetjük, - amely esetenként  $t+n+1$  időpontban más értéket is mutathat. Ami bizonyos, hogy mind a külső mind a belső környezet változása nem hagyható figyelmen kívül. A bizonytalanság kezelésének legjobb módja pedig a közeljövő alakítására tett kísérlet. Az ilyen fajta magatartás tanúsítása nyitottságot, éberség és tettekkészséget előfeltételez.

A másság azonban nem lehet a kreativitás szinonimája (Csíkszentmihályi,2009). A kreatív gondolatok értéket teremtetnek, így azok valamilyen többlettel rendelkeznek a korábbi verzióhoz képest.

Az innováció létjogosultságát akadályozó tényezők közül az első elhárult, vagyis a folyamat elfogadott. A következő lépésben a stratégiát követően az operatív szinten kell megvalósítani az innovációt ahhoz, hogy ez eredményes legyen. Ennek módszertana és hatékonysága kivitelezői, azaz a szakemberek, megálmodói, azaz a marketingesek és a menedzserek, valamint a köztük közvetítő funkciót ellátó kommunikátorok szaktudásán és szándékán fordul meg. Nemcsak a szervezeten belüli, hanem a szervezeten kívüli rendszert is „innovációbaráttá” kell tenni, értem ezalatt a saját újdonságokat generáló szervezet környezetének minden olyan elemét és szereplőjét, amely a szervezeti innováció sikerességét vagy kudarcát adott időpontban befolyásolja.

## MAGYAR SAJÁTOSSÁGOK

A paradigmaváltás hazánkban elméletben megtörtént, gyakorlatban még várat magára. Az innováció menedzsmentje alkalmazását nehezíti az intézményrendszer hiányossága, a közvetítő szervezetek nem megfelelő kommunikációja, a marketing egysíkú használata, amely a készterméken („készinnováció”) túl nem terjed ki az innovációs folyamat ismertetésére sem népszerűsítésére.

Ahogy a találmányok, úgy a nyelv, a motiváció, a vallás civilizációnként élesen, kultúrákörönként árnyaltan eltér, úgy fedezhetők fel sajátosságok a magyar innovációs munkában.

Szemléletmódunkban hasonló pontok kötik az innovációinkat a globális trendhez (környezetbarát, termelhető, könnyen használható...), kivitelezése azonban nem mindig értelmezhető globális kontextusban. Szabó (2009) kutatásában ír a mezítlábas innovációkról. 2003-ban bevezetett definíciója szerint olyan „hungarikumokat” ért, amelyek hiánypótlás céljából jöttek létre. A mezítlábas innovációkat a kényszer szülte: cselekvésre volt szükség, ám a standard megoldást vagy nem tudta megfinanszírozni a cég, vagy nem tudott a létezéséről, vagy nem tudott hozzáférni. Ezért önmaga generált egy választ a problémára. A mezítlábas innováció nem bevételnövelő, hanem minden esetben költségcsökkentő hatású, piaci értékesítésre, kereskedelemre alkalmatlan. A mezítlábas innováció személyre, cégre, helyzetre szabott megoldás, amely egy esetben sem tekinthető tudományosnak. Szabó (2009) szerint a magyar emberekbe kódolt túlélő mémek azok, amelyek lehetővé teszik az efféle „buherák” kiötölését és megvalósítását. Népünk természetével kapcsolatos nézetét Bibó (1948) tanulmányában felismerhetjük – bár ott self-management illetve közpolitika szempontból világítja meg a kérdést.

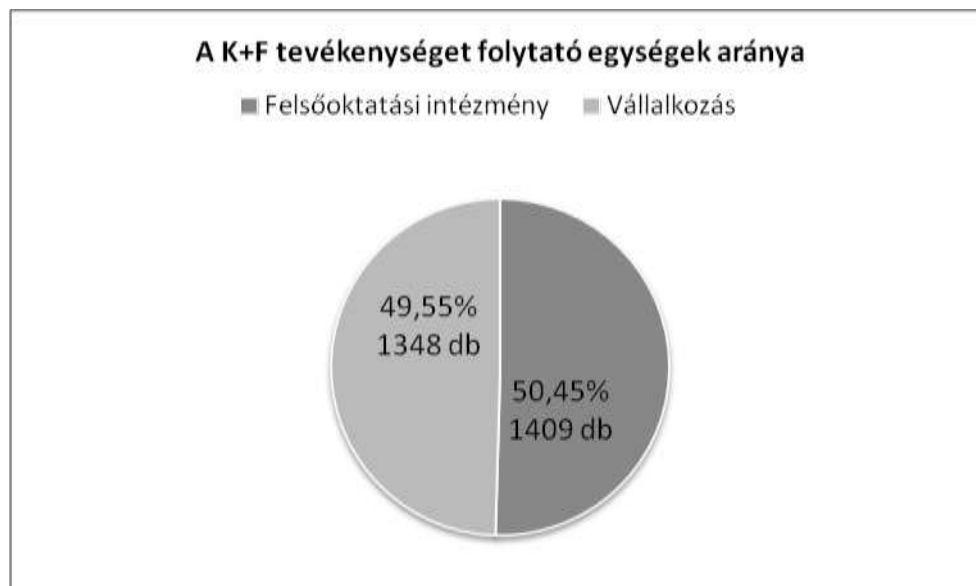
De Bono (2008) keretei között a mezítlábas innovációhoz pozitív minősítés társítható, hiszen azokat egyéni eredményeknek könyvelhetjük el. Ezzel szemben Csíkszentmihályi (2010) hangsúlyozza, hogy a kreativitás önmagában nem elég: másnak lenni spontán a másságért nem művészet. Attól innovatív valami, hogyha értéktöbbletet mutat fel. Az információs forradalomnak köszönhetően napjainkra szinte korlátlan mennyiségben állnak rendelkezésre információk, ezért fokozottan kell ügyelni rá, hogy azokat megfelelően szelektáljuk. A

kiválasztás során nem támaszkodhatunk kizárólag a megérzéseinkre, a véleményünkre vagy a hirtelen ötleteinkre; - a döntést célszerű tényekkel és tudással, tapasztalattal támogatni.

Következtetésként elmondhatjuk, hogy a megváltozott helyzet kezeléséhez egy megváltozott módszertanra van szükség. Az innovációt a szervezetben piedesztálra helyezve a marketing, a menedzsment, a PR-kommunikáció, a kapcsolatmenedzsment és a K+F részleg működtetésében egyaránt a felső – és középvezetők szintjén szemléletváltásra, a technikai, operatív szinten az eszköztár frissítése szükséges. A versenyképesség alapvető eleme az innováció (Kotler, 2011; Csáth 2010, Chikán, 2008): akkor tekintünk egy céget innovatívnak, amikor az a változó piaci viszonyokhoz gyorsan és eredményes alkalmazkodik.

### SZÁMADATOK TÜKRÉBEN

A KSH felmérése (2011) 3 év távlatából igazolja a Szabói megfigyelést (2009), miszerint az innováció termelésére jellemző a heterogenitás. Az egyetemek mellett a vállalkozások hozzájárulása növekvő tendenciát mutat.

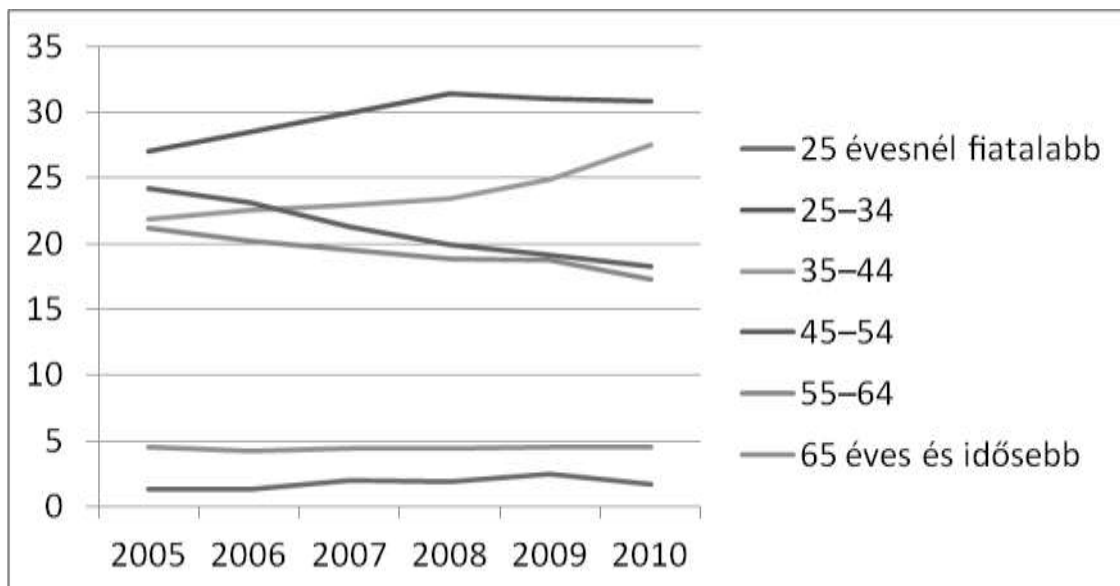


1. ábra A K+F tevékenységet folytató egységek aránya (Forrás: KSH (2011) alapján saját szerkesztés)

A felsőoktatási, valamint az államilag fenntartott kutatási intézetek és a profitszférában működő szervezetek K+F részlegei közötti kapcsolat nem működőképes a jelenlegi formájában. Az információs aszimmetriából és a viszonylag új gyakorlatból adódóan a helyi vállalkozások nehezen találják meg a helyi lehetőségeket innováció létrehozására. Az

együttműködés mindkét fél számára előnyös, hiszen a kutatókat munkavégzéshez és forráshoz, a cégeket a keresett újdonság megalkotása képében profithoz segíti.

A csatornák és a megfelelő kommunikáció kialakítása mellett egy másik fontos kérdés a humán erőforrás felkészültsége és tapasztalata. Az életkor szerinti megoszlása mutatja, hogy a nyugdíjas korú kutatók bár alacsony, de állandó arányban képviselik magukat a szakmában. Feltűnő a 45 és 64 év közötti korosztály tartós csökkenése. A pályán egyre több 35-44 éves kutatók száma. A középkorúak jelenlétét erősíti a 25-34 év közöttiek nagyon magas aránya – figyelembe véve a stagnálást a 2008-as évtől kezdve – megállapíthatjuk, hogy középkorúak részaránya tartósan nő. Az iskolai végzettség az átlagosnál jóval magasabb ezen a területen: közel 25% a tudományos fokozattal rendelkezők száma, és mindössze 4%, akiknek nincs legalább középfokú végzettsége.



2. ábra A kutatók életkor szerinti megoszlása 2005 és 2010 között (Forrás: KSH (2011) alapján saját szerkesztés)

A szabadalmak számszerűsítésével mérhető még az innováció eredményessége. A szabadalmak tekintetében azonban problémát okoz az, hogy jogi háttere ingoványos nemcsak nemzeti, hanem nemzetközi szinten is. Világszabadalommal nem lehet számolni – hiszen a globális kormányzás hiányosságai mellett a védjegyek rendszerének és valós védelmének sem gyakorlata sem intézményrendszere nincs kialakítva. A kontinens határaihoz illeszkedő Európa méretű szabadalom is az Unió tagországai között érvényes. Hazai viszonylatban is mindössze 20 évig érvényes (<http://www.szabadalom-vedjegy.hu>). Talán ezzel magyarázható a szabadalmak számának 2005-től érzékelhető csökkenése. 2009-ben tapasztalható volt némi

emelkedés, ám 2010-től ismét csökkenő tendenciát mutat. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának mérése szerint 15%-kal kevesebb bejelentés érkezett 2010-ben az előző évhez képest.

Átrendeződés figyelhető meg a területek tekintetében is. A 21. század első évtizedének derekán még magas vezettek a gyógyszeripari és biotechnológiai valamint a gépipari találmányokkal kapcsolatos szabadalmak. Ezek száma a későbbi években, 2010-ig jelentősen csökkent, és kis mértékben emelkedett a kémiai (nem gyógyszer jellegű) és a fémtermékek (gépek nélkül) és a villamos gépek (elektronika nélkül) terén.

## NEMZETKÖI ÖSSZEHASONLÍTÁS

A magyarországi helyzetkép európai uniós viszonylatban nem kielégítő. Teljesítményünk romlása nem csak az innováció vonatkozásában figyelhető meg: gazdasági aktivitásunk alapján is az utolsó 5 ország között szerepelünk.

Az EU innovációs teljesítményét a PRO INNO Europe végzi azért, hogy országonkénti átfogó képet mutasson az aktuális innovációs politikáról, trendekről és eredményekről. Időszakonként más aspektus élvez prioritást: 2011 volt az innovációs intézményrendszer és bürokrácia tematikus vizsgálati éve. Az Inno-Metrics felmérés mindenkor a növekedésre koncentrál és az országok versenyét mutatja be. Ennek alapján hazánk 2010-ben a 24. helyen áll, 11 hellyel elmaradva az átlagos teljesítménytől. Ezzel a „*moderate innovators*” azaz a közepes mértékű növekedést mutató országok között szerepel. A csoportosításban 4 lehetőség van:

- az innovációban vezető országok közé tartozik Finnország és Németország, mint vezetők, valamint Dánia és Svédország, amelyek valamivel lassabb ütemű fejlődést mutatnak,
- innovációt követő országok elsősorban Észtország és Szlovénia. Ebben a csoportban közepes mutatókkal rendelkezik Ausztria, Belgium, Franciaország, Írország, Luxemburg és Hollandia, míg Ciprus és Nagy-Britannia ugyan követő pozícióban van, de lassú növekedést mutat,
- közepes országnak tekinthető Málta és Portugália, tőlük valamivel elmarad hazánk, Csehország, Görögország, Olaszország, Lengyelország, Szlovákia és Spanyolország

- innováció tekintetében elmaradott országok közé soroljuk Bulgáriát, Romániát, Lettországot és Litvániát.

## ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen helyzetben Magyarország számára a helyes pozicionálás lenne tudatbázisunk kihasználása. Kitörési pontot biztosít európai viszonylatban az innováció forrásának, kifejlesztőjének lenni. A szakismeretek által biztosított monopolhelyzet húzóágazat lehet a gazdaság többi szegmensében is. Hazánk vállalkozásainak szerkezete potenciált hordoz magában a tekintetben, hogy a korszakalkotó innovációk soha nem a multinacionális vagy a nagyvállalatoktól származnak (Peters-Waterman, 1986). A kis-és középvállalkozások méretük, mozgékonyaságuk miatt elsősorban alkalmasak a fejlesztésekre megfelelő külső környezet és támogatás biztosítása mellett.

## IRODALOMJEGYZÉK

**Chikán Attila** (2008) Vállalatgazdaságtan. Az innováció. 240-285.o *Aula Kiadó Budapest*

**Csáth Magdolna** (2010) Versenyképesség – menedzsment *Nemzeti Tankönyv Kiadó Budapest*

**Csíkszentmihályi Mihály** (2010) Kreativitás. *Nyitott Könyvműhely, Budapest*

**de Bono, Edward** (2008) A kreatív elme *HVG Könyvek, Budapest, Generál Nyomda Kft.*

**Kotler, Philip – Caslione, John A.** (2011) KATOIKA Menedzsment és marketing a turbulencia korában *Manager Könyvkiadó, Budapest*

**Peters, Thomas J. – Waterman, Robert H.** (1986) A siker nyomában Tanulságok a legjobban vezetett amerikai vállalatoktól *Kossuth Könyvkiadó, Közgazdsági és Jogi Könyvkiadó Budapest*

**Szabó Katalin** (2009) Innováció Magyarországon: felülnézetben és földközélen. *Vezetéstudomány, 04 2-15.o*